

**NEMIS HAJVIY MATNLARINI TARJIMA QILISHDA METAFORANING
BERILISHI XUSUSIYATI (MARTIN AUERNING “HERR BALABAN”
ASARI MISOLIDA)**

Atadjanova Mashhura Baxtiyarovna

Urganch RANCH texnologiya universiteti,

“Jahon tillar” kafedrası o‘qituvchisi

mashhura.atajanova@list.ru

Annotatsiya: *Ushbu maqolada nemis hajviy matnlarini o‘zbek tiliga tarjima qilishda metaforaning semantik, lingvomadaniy va funksional xususiyatlari tahlil qilinadi. Tadqiqot materiali sifatida zamonaviy avstriyalik yozuvchi Martin Auerning “Herr Balaban” hajviy asari tanlab olingan. Maqolada tarjimada metaforaning milliy rang-baranglikni ifodalashdagi o‘rni, hajviy effektni saqlab qolish usullari hamda tarjimonning ijodiy yondashuvi yoritiladi.*

Kalit so‘zlar: *hajv, metafora, lingvomadaniyat, tarjima, ekvivalentlik, konnotatsiya, Martin Auer, Herr Balaban.*

Аннотация: *В данной статье рассматриваются семантические, лингвокультурные и функциональные особенности передачи метафоры при переводе немецких сатирических текстов на узбекский язык. В качестве материала исследования выбран сатирический рассказ современного австрийского писателя Мартина Ауэра «Господин Балабан». В статье анализируются роль метафоры в выражении национальной специфики, способы сохранения сатирического эффекта и творческий подход переводчика.*

Ключевые слова: *сатира, метафора, лингвокультура, перевод, эквивалентность, коннотация, Мартин Ауэр, Господин Балабан.*

Abstract: *This article examines the semantic, linguocultural, and functional aspects of conveying metaphors in translating German satirical texts into Uzbek. The study uses Martin Auer’s satirical work “Herr Balaban” as the main material. The paper discusses the role of metaphors in expressing national coloration, the preservation of satirical effect, and the translator’s creative approach.*

Keywords: *satire, metaphor, linguoculture, translation, equivalence, connotation, Martin Auer, Herr Balaban.*

Metafora tilshunoslikda keng qo‘llaniladigan semantik vosita bo‘lib, u nutqqa obrazlilik, ifodaviy kuch va emotsional ta’sir bag‘ishlaydi. barcha, hajviy matnlarda metafora kinoya, satira, ijtimoiy tanqid va istehzo kabi uslublarni ishlab chiqaruvchi vosita sifatida xizmat qiladi. Nemis hajviy adabiyotida esa metafora moddiy kulgi manbai, balki qarama-qarshilikni ifodalash va tarkiblarni noodatiy shaklda bayon qiladi. Tarjima jarayonida bunday metaforalarni to‘g‘ri ifodalash, material mazmunini

va madaniy konnotatsiyani talab qiladi. Metafora badiiy matnda obrazlilik va ekspressivlikni ta'minlovchi asosiy vosita hisoblanadi. Hajviy janrda esa metafora nafaqat estetik, balki tanqidiy, kulgili va kinoyaviy ma'no yuklaydi. Shuning uchun ham hajviy matnni tarjima qilishda metaforani to'g'ri talqin etish va uni madaniyatlararo darajada yetkazish tarjimon oldidagi murakkab vazifalardan biridir.

Hajviy matnlarda metafora ko'pincha quyidagi maqsadlarda ishlatiladi:

- Kulgini kuchaytirish: Metafora bilan tasvirlangan holat haqiqatdan yiroq bo'lsa ham, aynan shu noaniqlik kulgi uyg'otadi.
- Ijtimoiy kinoya yaratish: Muayyan ijtimoiy illatlar yoki shaxsiy xatti-harakatlar bevosita emas, balki bilvosita obrazlar orqali tasvirlanadi.
- Qahramon xarakterini ochib berish: Absurd fikr yoki g'ayrioddiy tasvirlar orqali obrazning fikrlash darajasi, ahmoqligi yoki ijodkorligi namoyon bo'ladi.

Misol: Martin Auerning "Herr Balaban" haqidagi hikoyalarda ishlatilgan metaforik holatlar ko'pincha oddiy narsalarni chalkashtirish, mantiqni buzib tushunish yoki qonuniyatlarni o'z foydasiga talqin qilish orqali ifodalanadi.

Ko'p hollarda nemis tilidagi metafora to'g'ridan-to'g'ri tarjima qilinganda o'zbek o'quvchisiga kulgili yoki tushunarli bo'lmasligi mumkin. Sababi, metafora ko'pincha madaniy, tarixiy yoki lingvistik asosga ega bo'ladi. Misol:

„Er hat einen Vogel.“ – (So'zma-so'z: Unda qush bor)

Bu metafora nemis tilida "u biroz jinni" degan ma'noni anglatadi. O'zbek tiliga oddiy tarzda "U jinni", "Boshi ozgina ishdan chiqqan" kabi kontekstual tarjima kerak.

Hajviy matnda metafora tanqidiy, estetik va madaniy funksiya bajaradi. Masalan, Auerning "Herr Balaban war ein Spiegel, in dem die Dummheit sich selbst bewunderte" jumlasidagi "ko'zgu" metaforasi inson jamiyatdagi o'zini ko'rsatish istagini, o'zini tanqid qila olmaslikni kinoyali tarzda ifodalaydi. O'zbek tilida bu "Herr Balaban — nodonlik o'zini maqtaydigan oynadek edi" tarzida ifodalanishi mumkin.

Metaforani tarjima qilishda to'g'ridan-to'g'ri, funksional va izohli yondashuvlar mavjud. Masalan, "Er schwamm im Meer der Dummheit und fühlte sich wie ein König" jumlasida "Meer der Dummheit" metaforasi "ahmoqlik ummoni" yoki "botqog'i" tarzida berilishi mumkin. Bu holatda hajviy ma'no saqlanadi.

Auerning hajviy metaforalari antropomorfik, ironik va sotsial-metaforik turlarga mansub. Masalan: "Herr Balaban baute aus Worten ein Schloss, in dem niemand wohnen wollte" — so'zlardan qurilgan, ammo ma'nosiz "saroy" metaforasi bo'sh nutqni kinoya qiladi.

Tarjimon madaniyatlararo vositachi sifatida metaforani tabiiy tarzda o'zbek tilida ifodalashga intilishi kerak. Masalan, "Er war ein Hahn auf einem Misthaufen der Eitelkeit" jumlasida "U manmanlik dunyosining qichqirayotgan xo'rozi edi" tarzida yumshoq hajviy ohangda berilishi mumkin.

Martin Auerning “Herr Balaban” asarida metaforalar hajviy ta’sirni kuchaytirish va insoniy illatlarni kinoyali tarzda ifodalash vositasi sifatida muhim o‘rin tutadi. Ularni o‘zbek tiliga tarjima qilishda semantik ekvivalentlik bilan birga madaniy moslik va stilistik muvozanatni saqlash zarur. Tarjimon ijodiy yondashuv orqali asarning hajviy ruhini tabiiy tarzda ko‘chira oladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Auer, M. Herr Balaban. Wien: Dachs Verlag, 1995.
2. Lakoff, G., Johnson, M. Metaphors We Live By. Chicago: University of Chicago Press, 2003.
3. Newmark, P. A Textbook of Translation. London: Prentice Hall, 1988.
4. Komissarov, V. N. Teoriya perevoda. Moskva: Vysshaya Shkola, 1990.
5. Qosimova, D. Tarjima nazariyasi asoslari. Toshkent: O‘zMU nashriyoti, 2020.

